

СОЦІОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

УДК 316.342.529:316.77

О.О. КОМАРОВА

ХАРАКТЕР ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У статті розглянуто характер інтеракції органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку з приводу забезпечення їх соціальними трансфертами. Проаналізовано негативні зміни у сферах соціального обслуговування та надання соціальних послуг у Дніпропетровській області.

Ключові слова: люди похилого віку, соціальні трансферти, органи місцевого самоврядування, соціальне обслуговування.

Специфіка людей похилого віку як особливої категорії населення свідчить про їх очікування з боку місцевих органів влади підтримки та опіки, а також сподівання на вміння повною мірою використовувати всі ефективні засоби для збагачення соціального потенціалу людей похилого віку. Взаємодія (інтеракція) органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку – вкрай важливий процес при вирішенні більшості соціальних проблем, адже тому майже всі органи місцевого самоврядування повинні здійснювати програми на місцевому та регіональному рівнях з соціальної підтримки людей похилого віку.

Гідні умови для реалізації гарантованих державою прав та свобод громадян, їх безпека й вирішення щоденних соціальних проблем повинна бути забезпечена органами місцевого самоврядування. Вирішення проблеми захисту людей похилого віку пов'язана не тільки з державним пенсійним забезпеченням та соціальним обслуговуванням, а також із тим наскільки ефективно вирішуються соціальні проблеми на місцевих рівнях.

Аналізу соціальних проблем, пов'язаних із взаємодією органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку, присвячено ряд публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників, які працюють у галузях соціології, права, державного управління тощо. Це праці А. Колодія, Е. Лібанової, В. Савки, П. Спікера. Чимало законодавчих та нормативно-правових актів регулюють відносини між населенням, зокрема людьми похилого віку й органами місцевого самоврядування. Так, С. Бондарук, М. Бессонова, О. Бірюков, А. Колодій вважають, що «реалізація багатьох завдань, пов'язаних із забезпеченням належного життєвого рівня громадян, соціокультурного розвитку окремих поселень та регіонів здійснюється не в державі загалом, а в конкретних місцях компактного проживання громадян» [1, с. 281–282]. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про органи

місцевого самоврядування в Україні”, під поняттям “місцеве самоврядування” в Україні розуміють гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [2].

Мета статті – розглянути характер інтеракції органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку з приводу забезпечення їх соціальними трансфертами, а також проаналізувати негативні зміни у сферах соціального обслуговування та надання соціальних послуг у Дніпропетровській області.

Важливу роль в організації належної взаємодії органів місцевого самоврядування літніх людей відіграють місцеві та селищні ради, які приймають відповідні акти нормативного характеру. Складна демографічна ситуація у зв’язку зі значним зростанням частки осіб похилого віку в загальній структурі населення, зростання середньостатистичного віку життя та питомої ваги людей похилого віку в структурі населення України призводять до того, що дедалі більше осіб похилого віку потребують сторонньої допомоги. Це суттєво впливає на взаємодію органів місцевого самоврядування з означеною категорією населення, що на практиці виявляється в постійному зростанні потреби в соціальному обслуговуванні, а також соціальних послугах та інших видах соціальних трансфертів.

На наш погляд, це пов’язано, перш за все, з тим, що більшість людей похилого віку пережили часи воєнного лихоліття та голодоморів, виснажені важкою працею, більшість з них є самотніми, а отже, важливого значення набуває соціальна реабілітація й соціальне забезпечення у вигляді медичних, психологічних, соціально-економічних заходів. Система соціально-культурного обслуговування та утримання людей похилого віку є однією із самостійних форм соціального забезпечення для цієї категорії населення. Ця сфера послуг поділена на сьогодні на два основних сектори – державний і недержавний.

Взаємодія людей похилого віку та органами, що надають соціальну допомогу населенню, відбувається через: державні й суспільні служби соціального захисту та соціальної допомоги; мережі центрів і служб соціально-медичної реабілітації; центри та служби психологічної допомоги; державно-суспільні системи утримання; неформальні групи й об’єднання різних соціальних груп; товариства та асоціації професійних працівників соціальної сфери; товариства й об’єднання осіб, які потребують соціальної допомоги і підтримки; різноманітні навчально-розвивальні та соціально-просвітницькі центри й інститути.

Водночас останніми роками в Дніпропетровській області відбулися негативні зміни у сферах соціального обслуговування та надання соціальних послуг. Про наявність цих негативних змін свідчать статті в

засобах місцевої масової інформації, скарги та обурення пенсіонерів у суспільних місцях, а також спілкування під час проведення соціологічного опитування. Їх узагальнення дає змогу виокремити серед них ті, що найбільше впливають на рівень життя людей похилого віку та ступінь задоволеності, а саме:

– незадовільний стан питання пільгового проїзду людей похилого віку, зокрема ветеранів війни (майже 40% опитаних), у приміському та міжміському транспорті. Особливо це стосується проїзду на комерційних, орендних і приватних автобусах. Життя доводить, що досить проблематично, маючи пільгові підстави й документ, який їх підтверджує, ними скористатися;

– результатом приватизації значної кількості аптек є значне ускладнення процесу отримання ліцензій власниками аптек на окремі види ліків, погіршення якості обслуговування людей похилого віку, а також забезпечення їх необхідними ліками за пільговими цінами, особливо це помітно у віддалених районах області. Із цим погоджуються як власники аптек, так і 55% опитаних пенсіонерів;

– досить актуальною залишається проблема надання деяких видів пільг, зокрема: санаторно-курортного оздоровлення ветеранів війни та виплати їм грошової компенсації за невикористану путівку або за самостійне санаторне лікування. Так, за різними даними, з 10 пенсіонерів, які мають право на таку пільгу, реально її отримують та використовують тільки 4 особи. Тобто влада повинна розглянути питання щодо підвищення розміру компенсації за невикористану путівку до рівня реальної вартості путівки або ж замінити на інші види пільг за згодою пільговика;

– однією з нових форм соціального обслуговування, що активно запроваджується в регіонах, стало надання особам похилого віку та інвалідам транспортних послуг. Якщо у 2007 р. було надано близько 150 тис. таких послуг, то у 2008 р. – вже близько 200 тис. Спеціально створені служби діють у ряді областей, зокрема, у Волинській, Одеській, Харківській, Полтавській, Кіровоградській, та м. Києві. Звичайно, потреба в таких послугах значно більша, про що свідчать численні звернення громадян, тому транспортні служби мають бути створені в усіх без винятку регіонах, зокрема в Дніпропетровській області.

Висновки. Розглянувши та проаналізувавши характер інтеракції органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку, а також негативні зміни у сферах соціального обслуговування та надання соціальних послуг у Дніпропетровській області, ми дійшли висновку, що подальший розвиток людей похилого віку як особистості, реалізація їхнього внутрішнього потенціалу, а також гарантій для забезпечення рівних можливостей у сфері надання соціальних послуг, незалежно від віку, статі, расової, етнічної належності, наявності чи відсутності інвалідності, вимагає необхідності виокремити принципи, при дотриманні яких взаємодія органів місцевого самоврядування з людьми похилого віку буде відбуватися ефективно. Серед основних принципів такі:

- кожна літня людина робила свій трудовий внесок у національну економіку, тому, незалежно від трудового стажу, категорії тощо, принцип справедливості та гідності до людей похилого віку повинен превалювати;
- визнання своєрідності людей похилого віку як специфічної групи населення вимагає з боку органів влади, місцевого самоврядування та суспільства дотримання принципу поваги й толерантності;
- вирішення соціальних проблем людей похилого віку, безперечно, вимагає дотримання принципу постійності та безперервності;
- державні службовці не повинні отримувати користі з тих життєвих обставин, які склалися в літньої людини, а також довіряти наданій особою інформації про свій майновий стан, тому цілком логічними в роботі з людьми похилого віку є принципи довіри, достовірності та законності;
- аналіз тенденцій соціального й економічного характеру, що може вплинути на подальший розвиток соціальної сфери в конкретному регіоні, вимагає дотримання принципів системності та всебічності;
- соціальна політика повинна відповідати реальним потребам людей похилого віку, мати чіткі цілі щодо її реалізації заохочення людей похилого віку до активної життєвої позиції, тому актуальним є принцип об'єктивності;
- органи місцевого самоврядування можуть з урахуванням специфіки регіону передбачити чинники, які вплинуть на його соціальний розвиток, тому повинен діяти принцип передбачуваності.

Органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати реалізацію функцій соціальних трансфертів шляхом: використання новітніх підходів до механізму забезпечення соціально гарантованого мінімуму; закріплення зв'язків надання пільг з минулим трудовим внеском, особливо працівників пріоритетних галузей конкретного регіону; урахування відмінностей у характері потреб людей похилого віку при розподілі та наданні пільг; надання професійної соціальної допомоги для подолання кризових життєвих ситуацій і проблем адаптації, удосконалюючи інститут державних соціальних інспекторів та навчання їх основ психології, геронтології й соціальної роботи, які б працювали не за окремими зверненнями громадян чи їх членів сімей, а за результатами самостійних моніторингових обстежень; своєчасного зміцнення, вдосконалення та оновлення матеріальної, інформаційної й технічної бази, а також забезпечення додаткового та спеціального навчання й підвищення кваліфікації посадовців та керівників; забезпечення вивчення, аналізу, узагальнення та поширення позитивного досвіду роботи інших міських, районних, сільських і селищних рад у вирішенні питань, пов'язаних із життєдіяльністю людей похилого віку.

Виходячи з вищесказаного, необхідно визначити шляхи вдосконалення соціальних трансфертів для людей похилого віку, з метою забезпечення їх нормальної життєдіяльності.

Список використаної літератури

1. Основи демократії : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / авт. кол.: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін. ; за заг. ред. А. Колодій. – К. : Ай бі, 2002. – 684 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97 від 21.05.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakoni.com.ua/>
3. Комарова О. Функціональне призначення соціальних трансфертів в умовах трансформації суспільства / Олена Комарова // Український соціум. – 2008. – № 3. – С. 75–83.
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України станом на 15.01.2005 р. / Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во, 2005. – 36 с.

Комарова О.О. Характер взаємодії органів місцевого самоуправління з людьми преклонного віку

В статті розглядається характер взаємодії органів місцевого самоуправління з людьми преклонного віку з точки зору забезпечення їх соціальними трансфертами. Аналізуються негативні зміни в сферах соціального обслуговування та надання соціальних послуг в Дніпропетровській області.

Ключеві слова: *люди преклонного віку, соціальні трансферти, органи місцевого самоуправління, соціальне обслуговування.*

Komarova O. Nature of interaction of local governments with the elderly

The article discusses the nature of interaction of local governments with the elderly with regard to ensuring their social transfers. It is analyzed of adverse changes in the areas of social services and social services in the Dnipropetrovsk region.

Key words: *the elderly, social transfers, local authorities, social services.*